

PRIKAZ
ZNANSTVENO-STRUČNI SKUP
KOCKANJE: BAČENA KOCKA IZAZOVA PRED
TEOLOGIJU I MEDICINU

Split, 17. svibnja 2024.

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu (KBF Split) i Hrvatsko katoličko liječničko društvo (HKLD) organizirali su treći po redu znanstveni skup kojim žele razložiti aktualna pitanja i izazove koji se tiču teologije i medicine, ali i društva u cijelosti. Tema ovogodišnjeg skupa bila je ovisnost o kockanju, jedna od brzora-
stućih ovisnosti u RH. Procjene govore kako oko 20 % populacije kocka na mjesečnoj razini, dok njih oko 10 % ima neke psihosoci-
jane probleme koji su povezani s kockom. Sudionicima skupa, na samom početku, pozdravnim riječima obratila se, u ime Splitsko-
dalmatinske županija, Edita Maretić Dimlić, viša savjetnica u Upra-
vom odjelu za zdravstvo, socijalnu skrb i demografiju. Istaknula je da je Županija prepoznala problem kockanja u društvu te da je na ovu temu, u posljednjih deset godina, organizirala nekoliko skupo-
va, s posebnim naglaskom na kockanje kod mladih. U svom govoru osvrnula se i na sami naslov skupa „Kockanje: bačena kocka izazova pred teologiju i medicinu“, naglasivši da je ova ovisnost „bačena kocka“ pred cijelo društvo jer smo svi zajedno odgovorni djelovati na prevenciji i rješavanju, ovog gorućeg, problema.

U ime organizatora pozdravne riječi su uputili doc. dr. sc. prim. Rok Čivljak, dr. med, predsjednik HKLD-a, i prof. dr. sc. Ivan Bodro-
žić, prodekan za znanost KBF-a u Splitu i duhovnik HKLD-a. Dr. Čivljak je naglasio da je problemu kockanja nužno pristupiti struč-
no i znanstveno kako bi se pravovremeno prepoznao i prevenirao problem koji je zahvatio velik dio populacije. Prof. Bodrožić je u svome govoru iznio biblijsko značenje sintagme „baciti kocku“ za nešto. Spomenuta sintagma u Svetome Pismu znači biti nepristran, dopustiti da se stvari dogode u skladu s Božjom voljom i presudom. Dalje, istaknuo je da razne ovisnosti pa i ovisnost o kockanju ugro-
žava ljudsku cjelovitost, jedinstvo duha i tijela i njegov bitni smisao kao djeteta Božjega da raste prema vječnosti i spasenju. Na kraju pozdravne riječi zahvalio je donatorima koji su financijski poduprli održavanje skupa i u ime dekana, izv. prof. dr. sc. Šimuna Biloka-
pića, skup proglasio otvorenim.

Nakon pozdravnih riječi uslijedila su predavanja izlagača različitih struka koji su u dvije sesije iznijeli znanstvene i struč-

ne spoznaje o uzrocima i posljedicama ovisnosti o kockanju, kao i mogućnostima uključivanja u proces terapijskog liječenja. U prvoj sesiji, predavanja su bila usmjerena na filozofsko-teološke i pravne aspekte ovisnosti o kockanju, dok je druga sesija bila orijentirana na izlaganje rezultata recentnih istraživanja o kockanju i stručno-iskustvenim pitanjima rada s ovisnicima.

Uvodno predavanje na temu *Antropologija igre u postmodernizmu (Homo ludens)* održao je dr. sc. Luka Maršić. Naglasio je da ovisnost nije bolest nego stanje, ali posljedice ovisnosti mogu biti bolest. Čovjek danas živi u svijetu *Homo ludensa*, on se igra i ulazi u dokolicu. Dokolica u kojoj dominira tehnologija postaje problematičnom jer u njoj čovjek gubi osjećaj za mentalne, kognitivne i socijalne granice stoga je pitanje kako sebe i druge staviti u poziciju odgovornosti. Stav je predavača da su kockari, kladioničari i svi oni koji se igraju u principu *djeca* zarobljena u emocionalnom kodeksu djeteta. Međutim, za razliku od djece koja lagano ulaze i izlaze iz igre, odrasli lagano u nju ulaze, ali iz igre teško izlaze. Kockar ne izlazi iz igre jer je uzbuđen, a kada je čovjek uzbuđena duha, površan je i podložan manipulaciji. Sve nesupstancijalne ovisnost (*ovisnost o novim tehnologijama – Internet, društvene mreže, videoigre i ovisnost o kockanju*), uglavnom su put do ovisnosti o alkoholu ili teškim drogama. Ovisnost je tako postala zarazna bolest duše, društva ali i najkapilarnijeg njegova dijela, obitelji koja provodeći sve više vremena pred ekranima živi u virtualnom svijetu, svijetu mašte i iluzije, svijetu koji pripada djeci.

Drugo predavanje, *Osoba, strasti i odgoj želja u kontekstu ovisnosti o kockanju*, izložila je doc. dr. sc. Mirjana Pinezić. Govorila je o dostojanstvu osobe u njezinoj cjelokupnoj duhovnoj i tjelesnoj strukturi i ukazala na važnost strasti za moralni život. Naime, u okviru moralne teologije i tradicije crkvenog učiteljstva, od početka, igra se shvaćala kao moralno neutralna vrijednost koja ovisi o nakani i okolnostima. Ipak u kontekstu industrijskog kockanja ne može se govoriti o slobodnom moralnom djelovanju. Dakle, ne radi se samo u lošoj namjeri već se radi o strukturama grijeha koje uvlače osobe u svoj mehanizam iz kojeg se pojedinac teško može sam izvući. Mehanizam komercijalnog kockanja u današnjem sekularističkom i materijalističkom svijetu zabave snažno djeluje na strasti preko vanjskih osjeta. Taj mehanizam usmjeren je na čovjeka požude koji postaje žrtva sustava, koji se hrani ljudskim slabostima i koji za posljedicu ima razvijanje različitih ovisnosti. Da bi se čovjek oslobodio važno je u njemu probuditi nadnaravnu krepost nade. Potpuno oslobođenje od ovih ovisnosti iziskuje cjeloviti pristup osobi u njezinoj duhovno-osjećajnoj-osjetilnoj dimenziji.

Predavanje pod naslovom *Kockanje u moralnoj prosudbi i ispovjednoj praksi* održao je *prof. dr. sc. Vladimir Dugalić*. Istaknuo je da se u priručnicima i međunarodnim rječnicima moralne teologije ne može naći gotovo ništa o temi ovisnosti o kocki. Na hrvatskom govornom području prvi koji je pisao o kocki, iz moralne perspektive, bio je teologa pok. prof. Andrija Živković, zatim nadbiskup u miru Marin Srakić i pok. pater Ivan Fuček. Sva trojica o ovoj temi progovaraju u sklopu sedme Božje zapovjedi „Ne ukradi“. Kod nijednoga od navedenih autora ne nalazimo govor o ovisnosti. Za moralnu teologiju igre na sreću nisu same po sebi moralno zlo ukoliko se uzimaju kao oblik zabave uz poštivanje ugovora u kojem se stranke obvezuju da će pobjedniku dati nagradu. Pritom je isključen svaki oblik prijevare i prijetvornosti. S druge strane, hazardne igre, osobito za veće iznose, nedopuštene su jer su istovremeno izravni uzrok drugih šteta, kao što su nemar prema obitelji, rasipnost, prijevare, samoubojstva, ovisnost. Na kraju predavanja, predavač je istaknuo da je u pogledu ispovjedne prakse kakanje preduvjet bilo kakvog oprostjenja grijeha, stoga se i u slučajevima ponavljanja istih grešnih djela (što je čest slučaj s kockom) ne treba osobi uskratiti odrješenje ukoliko postoji kakanje i spremnost za oporavak.

Izv. prof. dr. sc. Slavko Zec održao je predavanje pod naslovom *Kanonskopravne posljedice ovisnosti o kocki na sposobnost za ženidbu*. Predavač je govorio o ovisnost o kockanju u odnosu na normativu kan. 1095, br. 2-3 i kan. 1098 (*doctrina canonica*), tj. na procjenu nesposobnosti za sklapanje ženidbe i na donošenje odluke o nevaljano sklopljenoj ženidbi. Za kanonsku i crkvenu sudsku praksu u tim postupcima važni su dijagnostički kriteriji iz domene psihijatrije (DSM-V i MKB-11) da bi se ispravno mogla postaviti dijagnoza ovisnosti, kao i utvrditi o kojoj se tipologiji igrača radi, problematičnom ili patološkom kockaru. U sudskim parnicama kod određivanja tipologije igrača ključno je pitanje je li ovisniku središnja aktivnost života i djelovanja kockanje ili brak i obitelji. Sadržaj svoga izlaganja dr. Zec potkrijepio je podacima o broju riješenih ženidbenih parnica u posljednjih 11 godina na Crkvenom interdijecezanskom sud u Splitu. Od njih 1223, na problem kockanja odnosilo se njih 49, od kojih je 45 riješeno afirmativno, odnosno brak je proglašen ništavnim zbog nemogućnosti ispunjavanja bitnih ženidbenih obveza (Kan. 1095., broj 3.).

Posljednje predavanje u prvoj dijelu skupa održala je *dr. sc. Danijela Rupčić* naslovljeno *Pravo i igre na sreću - zaštita slabije ugovorne strane i pravo na zdravlje* u kojem je prezentirala pravni okvir igara na sreću u RH. Dok isključivo pravo priređivanja igara na sreću u RH ima Hrvatska lutrija, prava na priređivanje drugih

vrsta igara (*igre u kasinima, kladenja i igre na sreću na automatima*) Hrvatska je lutrija, putem javnog natječaja, koncesijskim modelom, prenijela na trgovačka društva koja imaju sjedište u RH. Ugovor koji igrač sklapa uplatom listića ili bacanjem kocke, specifičan je ugovor. Pravna ga doktrina svrstava u aleatorne (kockarske), vrstu dvostrano obvezujućeg ugovora u kojima korist za jednoga ili oba ugovaratelja ovisi o nekom budućem neizvjesnom događaju. Dakle, takvi ugovori predmnijevaju neodređenost, prožeti su iracionalnom logikom i usmjereni su ka riziku. U Rimskom pravu bili su zabranjeni. Na kraju predavanja dr. Rupčić skrenula je pozornost na rezultate istraživanja u Hrvatskoj koji ukazuju da društveno-ekonomski troškovi ovisnosti o igrama na sreću čine između 34 i 77 % ukupnih prihoda od igara na sreću stoga se nameće pitanje koliko je uopće korisno njihovo ozakonjenje.

Drugu sesiju skupa otvorio je *prof. prim. dr. sc. Trpimir Glavina* predavanjem *Alea iacta est...* ukazavši na učinak dramatičnih promjena u 20. st., naročito tehnološkog buma koji je uz napredak polučio i neke ozbiljne nuspojave civilizacije. Jedna od njih je tehnološki napredak koji nadilazi naše emocionalne kapacitete. Kao civilizacija zaronili smo u radikalni hedonizam, fenomen kompenzacije misaonog, moralnog i duhovnog s materijalnim ili, Frommovim rječnikom, s „imati ili biti“, ušli smo u zarobljeništvo posjedovanja (imati, a ne biti). U društvo je zavladao svojevrsna nova redukcionistička paradigma odnosa među ljudima koja se najbolje očituje u virtualnoj komunikaciji. Tako su u 21. stoljeću anksiozni i depresivni poremećaji egzistencijalnog ishodišta nova paradigma psihijatrije i psihijatrijskog morbiditeta a ovisnost bijeg od stvarnosti. U tom smislu kockanje je samo vrh sante leda. U krizi autoriteta, kompetencija, erudicije, odgovornosti i odgoja, spas za čovjeka je povratak temeljnim i univerzalnim vrijednostima života.

Prof. dr. sc. Danijel Labaš održao je predavanje *Digitalno doba i ovisnost o internetskom kockanju*. Prikazao je i analizirao jedan od prisutnih izazova digitalnog doba kao što su različite vrste internetskih ovisnosti: prekomjerno i kompulzivno ovisničko korištenje interneta u kontekstu *online* kockanja. Istraživanja, naime, govore da djeca sve mlađe životne dobi kockaju na internetu, a razlog tomu je velika dostupnost i smanjena mogućnost kontrole. Neke od zamki digitalnog doba, koje potiču ovisnička ponašanja, su: širenje dezinformacija koje potencijalno zavode igrače i potiču nerealna očekivanja; pritisak vršnjaka i impulzivna igra (pritisak da se živi u skladu s percipiranim pričama o uspjehu unutar *online* zajednice); te svojevrstan „glamur“ vezan uz dobitke/gubitke, tj. *feedovi* druš-

tvenih medija koji često prikazuju pobjedničke trenutke - dobitke na *jackpotu*, nizove sreće. To može stvoriti iskrivljenu percepciju *online* kockanja, smanjiti prikaz rizika te istodobno „glamuroznim” učiniti čak i značajne gubitke. Iako je maloljetnicima u RH zabranjeno kockanje, ESPAD istraživanje (2019.) pokazalo je da je 44 % mladih unatoč zabrani kockalo *online*. Profesor je zaključio da je jedan od ključeva za borbu protiv ovisnosti podizanje svijesti, odnosno edukacija u području medijske pismenosti.

Moje dijete ne kocka: obilježja roditeljstva povezana s kockanjem mladih, predavanje je koje je održao doc. dr. sc. Toni Maglica. Predavač je apostrofirao problematiku kockanja bilježeći sve veću stopu rasta ove ovisnosti kod mladih u odnosu na odrasle. Ovaj trend povezao je s nizom negativnih posljedica: narušeno psihološko, emocionalno, obiteljsko i profesionalno funkcioniranje; socijalno povlačenje; potrebu za sve intenzivnijim kockanjem s većim količinama novca kako bi se doživjelo željeno uzbuđenje itd. Kad je riječ o kockanju kod mladih, HR je na 8. mjestu od 33 europske zemlje. Iako se kockanje smatra muškim fenomenom, u posljednje vrijeme raste i broj djevojaka koje igraju, doduše, neke „blaže oblike” igara na sreću (*strugalice i sl.*). Istraživanja o maloljetničkom kockanju u HR ukazuju da je kod polaznika strukovnih škola igranje rizičnih igara učestalije, nema razlike u odnosu na životnu dob i razred, vidljiva je i prisutna visoka korelacija kockanja s drugim rizičnim ponašanjima. Provedena istraživanja pokazala su da postoje određeni obiteljski rizični čimbenici povezani s kockanjem mladih, a oni se odnose na loše odnose s roditeljima, manjak potpore, različite oblike zlostavljanja i zanemarivanja, te manjak obiteljske povezanosti.

Prof. dr. sc. Zoran Zoričić održao je predavanje pod naslovom *Kako pomoći, bez moraliziranja?* Upozorio je da se u RH problem patološkog kockanja predugo zanemaruje. Metaforički rečeno smatra se da je industrija igara na sreću kao „veliki jahač apokalipse” najveći dobitnik procesa globalizacije i deregulacije tržišta. Ova je industrija na velika vrata ušla na naše prostore 90-ih godina 20. st., kada Ministarstvo financija bez značajne regulacije tržišta trgovačkim društvima dodjeljuje koncesije na prava priređivanja igara na sreću. To je rezultiralo otvaranjem velikog broja uplatnih mjesta, sportskih kladionica i automat klubova. Poznato je iz statističkih podataka zapadnih zemalja da je od ukupnog postotka onih koji kockaju njih oko 20 % u dimenziji rizičnog kockanja, a 5 % njih postaju patološki kockari. U drugom dijelu svoga predavanja dr. Zoričić je predstavio razvoj KLOK-a (*Klub ovisnika o kocki*),

koji je s radom započeo 2007. godine u Zagrebu, a kasnije se raširio i na ostatak Hrvatske, kao ogledni model terapijskog procesa u liječenju ovisnika o kocki, ali izvan sustava. Izrazio je nadu da će KLOK u budućnosti djelovati kao spona između formalnog sustava i nevladinih organizacija, kao što je i zamišljen od samog osnutka.

Posljednje predavanje, *Uključivanje obitelji u tretman liječenja ovisnosti o kockanju*, na ovom skupu održala je dr. sc. *Željka Radošević*. Razlažući navedenu temu naglasila je da se kod kockanja radi o tzv. „skrivenoj ovisnosti“ jer je rane znakove upozorenja, za razliku od drugih supstancijalnih ovisnosti, teško prepoznati. Poremećaj ne utječe samo na ovisnika nego i na njegovu obitelj, čiji se sustav naruši kada se razotkrije problem kockanja. Osoba s problemom kockanja i onda kada prestane kockati, zaokupljena je novcem kao rješenjem problema, stoga prva tema prije ulaska u terapiju mora biti razgovor o novcu i izradi financijskog plana. Ako ovisnik nije spreman prepustiti kontrolu novca članovima svoje obitelji, nije ni spreman za ulazak u terapijski proces. Naime, kockar gubi osjećaj za vrijednost novca jer je on za njega samo sredstvo pomoću kojeg će doći do aktivnosti koja mu pruža ugodu. Dr. Radošević zaključila je svoje predavanje riječima, ako i jedna osoba kocka u obitelji, cijela je obitelj bolesna, posljedice prate cijelu obitelj. Međutim, liječenje ove bihevioralne ovisnosti i dalje ima individualni fokus.

Doris Žuro